

Mab-kaer d'ar roue

I

Penaos e tigouezas Youen, prinz yaouank Pouldahut, leshanvet c'hoaz Markiz ar Chastelpour, Beskont-Tisoul a Gernetra pe Aotrou an Dienez, e palez e baeron, Pentudi, roue ar Bigoudenned.

An devez ma krogas gant e ugent vloaz, Youen, prinz yaouank Pouldahud, leshanvet c'hoaz markiz ar Chastelpour, Beskont Tisoul a Gernetra, pe Aotrou an Dienez, a voe kaset da c'haloupat bro pell-pell diwar e dro gant e dad, roue Bro ar Chaperien, eun niz bihan bennak d'ar roue Grallon (Doue d'e bardono !), an hini a zo uhel-bignet, du-ze war gein e varc'h-mén, etre daou dour Kemper-Kaourintin.

Ya, ha bloaz a oa, deiz evit deiz, abaoe ma oa pellaet Youen diouz palez e dad,

evit mont da veachi da brena furnez, (pe da glask skiant-prenet o veachi), pa zi-gouezas, eun abardevez hany, war zouarou e baeron, ar roue Pentudi, a astenne e c'hallooud war holl Vro ar Bigoudenned, zoken war Bont-n-Abad.

An heol, o vont da gousket, a lede eur vanted ruz war vogeriou Kerbutun, pa dremenias dre borz ar c'hastel ar prinz yaouank hag e dud.

Youen, ma ne oa ket pounner samm ar bloavezioù war e choug, na pounner bec'h ar rebechou war e gouстиans, ne oa ket kennebeut kalz pounneroc'h pouez an aour en e yalch louedet. An tad, a-rôk ar c'hi-miad, en doa tailhet ar c'herc'h, hag heuilhet dister a-walc'h e ca prins Pouldahud.

Selaouit kentoc'h....Er penn a-rôk, kichen-ha-kichen, eun hanter dousen ouroulliou, mar plij, a-istribilh o tintal ouz gouzoug pep-hini, e kerze daou goz azen blevek, fall a-walc'h evit beza gwerzet d'ar c'hign, hag a gerze netra ken nemet abalamour m'edont boazet. War gein an ezen divalo-ze, eun tabouliner hag eun trompilher. Nag int a zone ! Nag int a gorne ! Ken gwaz, da vihana, ha ma raio, an elez evit hon dihun diouz hon c'housk maro, a-benn fin ar bed !

Goude-ze, daou varc'heg, treut-gagn o c'hezeg, ha peb a bikol kleze hir ganto o ruza betek an douar, tokou-houarn war o fennou gouest a-walc'h da lakat ar Gris-tienien da sponta arôzo.

Wat o jerc'h e teuee eur pez kanval, hag unan uhel ha krenv, deut, n'em eus ket a zonj peur na penaos, eus gouelec'hiou ar Vorianed. Kredit 'ta, ar c'hanval, hep dis-kouez an distera tamm skuizder, a zouge ar prinz Youen war greiz e vel-kein etre e ziou dorgen; war dost d'e c'houzoug, an aotrou manac'h kelennet Leuna-furnez ha, war e dailher, ar mevel bras teo Gwinardant. Paour kêz kanval, sell !

Hag, evit kioza ar strollad, war droad, pakajou ganto ouz o choug, eur medesin, eur barver, eur c'heginer, hag eul lakez evit ober n'em eus dalc'het mui sonj petra. Arabad d'in kennebeut ankounac'hât ar pevar ki-bleiz a fringe, a harze aman hag a-hont, gwech a-raok, gwech a-drevn.

Del ! Setu aze penaos Youen, prinz yaouank Pouldahud, leshanvet c'hoaz Markiz ar C'hastelpour, Beskont Tisoul a Gernetra, pe Aotrou an Dienez, a zigouezas e-barz maner Kerbutun, e ti e baeron Pentudi, roue ar Bigoudenned.

Holl hekleviou ar porz bras a zihunais

gant trouz ar chas-bleiz o chalpat, gant trouz an ouroulleriou o tiridignat, gant trouz ar c'helezier hir o tastoni war ar vein, kement ma teuas da zellet d'o frenest, diou verc'h ar roue, Braventez ha Gwennik, yaouank o-diou ha merc'hed koant, nemet Gwennik a ranke dalc'hmat plega d'he c'hoar hena Braventez, bet moumoune gand he zad, aboe ma oa anezzi, ha boazet da ober pep lec'h he mestrez.

An diou brinsez a welas ar c'hanval o soubla war e zaoulin disvlevet, hag ar prinz yaouank o lammat prim d'an traou, hag o rei an dourn da zikour da ziskenn e vevel teo Gwinardant, eur paotr reut e jilet en ha ne vije Morse hanter-vezo nemet sez devez bep sizun; a hend-all eur servijer eus ar gwella.

— «Kalon vat en deus, eme an hini yaouanka.»

— «Kalon vat, foei ya...evit e vevel ! N'eo ket d'ezan eo da zikour. Ne oar ket d'erc'hel e renk, am eus aon ! eme an hini gosa, en eur rodal....Ha neuze, emezi c'hoaz, sell ouz e azenned divalo !»

— «O ! eme ar c'hoar all, divalo a-walc'h, 'met beo int, hag eun azen feo a zo tal-voudusoc'h eget daou varc'h maro.»

An aotrou manac'h Leunafurnez a zista-

gas eur zarmon gaer evit saludi paeron e ziskibl, ken kaer ma tic'henaoue ar chas-bleiz puchet war deleziou an nor-dal, ha ma heje ar c'hanval trist e benn moal.

Ar roue koz Pentudi, n'eo ket red hel lavaret, a zigemeras mat e filhor, ken laouen an tamm anezan ma paeas eur picherad eufs e wella jistr digaset war eün gant eur merour diouz Kergoadik e Fouesnant. Betek Gwinardant e-unan a ganas meuleudion d'ar jistr melen.

— «Piou 'oar ? a zonje ar roue; setu aze eur filhor hag a vefe ennan danvez mat a-walc'h evit beza va mab-kaer aman e Kerbutun, rak n'eus ket da dorta, emoun eur pennad brao a zo o 'koza, ha, p'eo gwir digant va rouanez, (pell zo eo tremenet ha Doue d'he fardon !) p'eo gwir n'em ens bet nemet merc'hed, mall eo d'in baz-valanat evito hag a-raok pell c'hoaz, m'am eus c'hoant da welet ar roueed vihan o tidenvi....Ya, filhor ha mab-kaer, ni a wello bremaïk.»

II

Penaos, diouz ar c'his koz, e roas ar roue Pentudi eur goulen da zirouestla d'e zanvez mab-kaer.

Hogen eur c'his a-holl-viskoaz a oa neu-

ze e rouantelez ar Bigoudenned. Herve lezennou ar vro, ar roue koz, pa ne veze ket a baotred, a veze red d'ezan ober tri goulen ouz e zanvez mab-kaer, ha gwelet dre eno hag a-walc'h a furnez, a nerz-kalon, a spered, a ijin a helle kaout an den yaouank a dilec beza fiziet etre e zaouarn eur verc'h garet ha stur pounner ar gouarnamant.

Evit mont penn-da-benn gant roudou ar wirionez, eo red lavaret e oa krog ar c'hoant dimezi e-barz ar brinsez Braventez. Met, dre ma ouie edo he lignez a ouen goz hag uhel, daoust d'he nebeut a binvidigez, ar plac'h figus ne gavas ket kalz diouz he doare Youen, prins yaouank Pouldahud, leshanvet c'hoaz Markiz a Gastelpour, Beskont Tizoul a Gernetra, pe Aotrou an Dinez, abalamour marteze d'ar c'hanval, pe d'an azenned, pe....ha me 'oar, me?..

— « Filhor, eme eur mintinvez ar roue Pentudi, kredi a ran ez eus ac'hanout eur paotr a boell hag a furnez ; goulenn a ran diganit evelato ma hen diskouezi fraez hag anat d'eomp ! »

— « Petra eo ar stal, eme ar prinz Youen ? »

— « O ! dister a-walc'h ! Eur c'hoz tamm sonj hag a zo nevez deut d'in. »

Ha Youen a zoublas izel : « Ne garan nemet senti onzoc'h. »

— « Ma, setu aman. Dec'h diweza, e-pad ma oan o redek eun houc'h gouez dre aze, e welis e oa eur wezen a re e-touez gwez va c'hoajou. Kerz 'ta da glask ar wezenze, va faotr, ha, pa vez o kavet, digas anezi d'in aman. »

— « Salokras, aotrou roue, re zister dra a c'houlennit diganin. Lavarit pehini eo ar wezen a faot d'eoc'h, ha kredit e vezzo hi aman dizale. Pehini eo ? »

— « D'it da glask, eme Bentudi. Sell, klask en-dro d'it, ha dibab hervez ma kari. Da vibana, gant ma tibabi ar wezen a c'hoantaan ! Evit al labour, e c'helli kas ganit eun toullad glaouerien begou-du. Met dalc'h mat sonj da gemer kuzul hepken diouzit da-unan ha diouz ar c'hoant a teus da gas da vennoz da benn evit plijout d'in. »

— « Siouaz Doue ! paeron paour, kenkouls tra eo d'eoc'h dioc'htu goulen diganin mont da vet eur stereden eus an nenv belniget. Ma plijfe c'hoaz gant ho polonitez rei d'in da anaout gouen ar wezen-ze.. »

— « Gortoz, filhor, hag e klevi. Eur prinz a zo eur mesaer tud, hag a zo e vicher klevout ar pez'a daver dirazan, gwelet kement a guzer; hag ives tremen hep

gwelet a-wechou an traou a laker dirak e zaoulagad. Gouzout en em ober, en em droi, setu aze ar vicher ! Disk anezi, va faotr,... ha roust, en em denn ac'halen da giask va gwezen. »

Hor paour kaez den yaouank, daoust d'ezan da veza prinz, markiz, beskont, aotrou, (sonj ho peus dalc'het marteze eus e hanoiou), a oa nec'hetoc'h eget e gandal o tiskuiza, en e varchosi, dirak eur bailhad brenn hag eun hordennad foen.... Choaz e lavar meur a hini ez eo brao beza a lignez uhel. Ha ya vat ! Foei, sell !...

Met ar roue Pentudi en doa gourc'hemannet, ha red e oa senti. Hogen penaos ?

Aze e oa an dalc'h, ha Youen a zebre e dammig spered o klask gouzout dre be benn diluia ar gudenn rouestlet-se, ha kaer klask en doa, netra ne gave.

E-kreiz ar c'hoad, en-dro da Gerbutun, eun hanter-dousen glaouerien mogedet a c'hortoz prinz Pouldahud, prest da bilat ar wezen, kerkent ma vije dibabet.

— « Gortozit c'hoaz eur pennadig, pao-tred; met ne c'hedoc'h mui gwall-bell; c'hoaz amzer d'in hepken da ober eur zonj

hag eun dro diweza. Bremaïk ema-hi d'emp. »

Ha Youen dounoc'h-douna e-barz ar c'hoad.

Ha ya, feiz ! Hag e oa gwelloc'h ? — Tamm ebet ! Gwez aman, gwez aze, gwez a bep tu, gwez du-hont, a-zeou, a-gleiz, a-raok, a-drev, ha nemet gwez hepken ! A-wechou ar brankou en em skoulme ken stank eus an eil gwezen d'eben ma raent a-zioc'h ar penn evel eur vaout denval, eur gareveden vodennek, bec'h da sklerijen an deiz en em zila drezo. Ha fresh dindano, yen zoken. Ha sioul evel e-barz eun iliz : trouz all ebet nemet klemmadennou an deilhou hejet gant an avel, ha skrijadennou ar c'hizier-koad o c'hoari en em dapout. Dizaon zur edo an aotrou Youen ; me 'gred, koulskoude, e vije bet ken laouen, o klevet kanaouennou eul labouz, pe c'houitel-ladennou eur mesaer.

Ha perak ives 'ta, evit kavout eun ali mat bennak, n'en doa ket digaset gantan an aotrou manac'h keleñner Leunafurnez, pe zoken ar c'hofek teo Gwinardant ?

— « Ac'halen, eme Youen, outan e-unan, n'eo ket eur wezen a vije ezomm da bilat, na dek, na kant ! met mil, dek mil, evit rouesaat ar paour kaez koad tenval-man. Hag ar roue en deus lavaret unan hep-

ken. Mat ! Met pehini eo ar wezen-ze ? Dero bodennek, pe bezo kizidik, pe fao uhel, pe evlac'h ruskennek, pe pin gant o spilhou glas ? Ha, va roue paeron, setu aze eur zonj treut maget en ho faltazi ! »

Ha prins Pouldahud da zistroi daved ar c'hlauerien chomet du-hont azezet da varvailhat, dindan eun derven divlenchet ha dirusket doun gant ar c'hurun.

— « Evit houman, an derven-man, di-valo a-walc'h er stad-ze, a dle beza skuiz en he zav. Fest ar vouc'hal a rafe vad marteze d'he zrojen. Ya, met nebeud a dra eo evit va faeron roue..... »

Setu hen nec'hetoc'h evit biskoaz, pa glevas eur vouez fresh o tiskorda krenv da c'hoarzin en e gichen. Braventez eo a oa oc'h ober he baleadenn, eun toullad dimezelled kaer hag aotronez yaouank ouz he heul.

— « Penaos, emezi, n'oc'h ket evit ober ho mennoz ? C'hoant ho peus marteze da chom aze da ober gwriou. Da eo d'eoc'h neuze hel lavaret, evit ma vezd digaset ho koan d'eoc'h aman ! »

— « Ya, prinz Pouldahud, grit eun dibab ha buhan, eme dek mouez all. »

Hag int ac'hano, o c'hoarzin gwap leun

o begou., ken ma tregerne ar c'hood gant o mouezioù.

Ha Youen a chomas e-unan, hep gouzout kalz war le droad poueza, na war be du koueza, pa glevas eun eostig o c'houitellat drant e ganaouen.

— « Ha setu te du-hont, va labouzig koant, kludet uhel war vlenchen ar vrava eus gwez ar c'hoajou-man ! Ya, eostig, entent mat a ran ac'hanout. Gouzout a ran, da gan a lavar d'in eo ar wezen-ze a rankan kas d'am faeron roue. Evel-se e vezograet; heuilh a rin da ali. Ha mil bennoz da Grouer d'it, evnig koant, da veva koz ha da gana kaeroc'h bemde ! Kenavo ! »

Hag hor Youen, evit tapout an amzer gollet, da redek da glask e c'hlauerien begou-du. Hag an holl war gorf o roched ha bec'h d'al labour ! Ne badas ket pell an traou. Ar wezen gaer ne voe na trouc'het, nag eskennet, hogen displantet en he fez, gwriou hag all, hep droug ebet, rak ar filhor a fello d'ezan ober e gefredi eus ar c'haera.

III

Penaos e voe digemeret ar Prinz Pouldahud pa zigouezas e palez Kerbutun gant ar wezen er doa laket diwrizienna da zeveni kenta mennad e baeron, ar roue Pentudi.

An heol a guz du-hont e benn ruz adrenv an torgennou, pa zigouez ar prinzaouank Pouldahud e Kerbutun; hag, evit rei da anaout e zistro da dud ar c'hastel, eur gward a zon e gorn-boud.

Setu an holl o tiskenn buhana ma c'hel-lont, ar roue Pentudi, Braventez, Gwen-nik, an aotrou manac'h kelenner Leuna-furnez, ar mevel bras Gwinardant, gantan eur picherad jistr, hag an dimezelled hag ar flec'h, hag an duchentil, betek zoken ar vevelien.

— « Va faeron roue, eme Youen o tos-taat, mar plich pourchas peb a vanne jistr evit va glaouerien. Eman gleb o chupen war o roched ha dizec'het o gourlanchen, rak, va c'hredit, tomm eo bet an abadenn. Met deut eo an traou da vad, ha bremaïk e vezò digouezet dirazoc'h ar wezen am eus dibabet, unan hag a vezò diouz ho toare. »

Setu ma klever trouz gant treid ar c'he-zeg, gant gwigour ar rojou-karr, gant galv ar chalboterien ha strakadennou ar skour-jezou.

— « Aotrou Doue ! eme an holl zellerien, petra eo hounnez, ar wezen-ze ? »

Dek karr bras a oa bet staget lost-ouz-lost, ha kezeg, forz pegement, sterniet da chacha. Ha setu penaos e teue betek porz

ar maner eur mell gwezen gourvezet pen-da-benn war ar c'hirri.

Ar roue koz, hag a wele c'hoaz mat eus a bell, ne zaleas ket d'anaout ar wezen.

— « Seiz kant luc'heden gamm, emezan gant e vouez c'hroz ! Kalz gwelloc'h e vi-je bet d'in beza bet paeron da vab an truilhaoueka pilhaouer eus bro ar Bigou-denned, eget beza bet aet da zerc'hel war maen-font ar Vadiziant eur bitouz ken diem-penn, eur marmouz ken diboell ha ma 'z out-te, prinsig Pouldahud ! N'ouzez-te ket eo hounnez, ar wezen a teus displantet, dis-kolpet, hag hanter-lazet, n'ouzez-te ket e teu ar wezen-ze war-eün eus kér Iz, kér-veur hon tadou-koz ? Amziod paour ! Ar zant bras Gwenole eo a zigasis e-unan a-man ar wezen-ze, pa n' edo c'hoaz nemet eur blandennig dister. Mont d'en em germer evel-se ouz eur wezen ken kaer, ken sakr, ken....., ken....., eur wezen hag a oa aze marteze o tiwall hon gouenn...Sell, nebeut a rafe d'in da ziskolpa iveau, ha di-wrienna da ene diouz da gorf ! »

— « Re bell ez it iveau, tad, eme Gwen-nik, he c'halon o piltrotat d'an daoulamm ruz en he c'hreiz; lezet ho poa an dijentil yaouank da ober e zibab. »

Prinz Pouldahud a oa mantret, pladet; poent e oa d'ezan zoken !

Meur a hini, koulskoude, a glaskas tuerel dour war dan buhanegoz Pentudi koz :

— « Aotrou roue, laza eur wezen n'eo ket laza eun den eo, ha pa deufe ar wezen lazet war-eün diouz Baradoz an Douar, pe, mar karit, diouz Baradoz an Nenv. » Setu an digarez a gavas ar mevel bras Gwinardant, hag hen ken dispourbellet-bras e zaoulagad ha re eun azen pa vezet o skrifellat anezan.

En eur brezegen distaget-mat ar manac'h keleñner Leunañfurnez a glaskas tenna ar zamm a ziwar diouskoaz e ziskibl :

— « Grit rebechou c'houero, aotrou roue, hag ho taoliou ne daint ket dounnec'h er galon eget n'ez a taoliou morzol ar gof en e anne. Ha neuze, daoust hag an oberiou n'int ket da veza muzuliet hervez bolontez vat an oberour? »

— « Eo, keleñner fur, 'met n'eo ket a-walc'h kaout c'hoant da ober vad, red eo ouspenn gouzout hen ober. Aes a-walc'h, emichans, e oa d'am filhor entent peseurt gwezen e oa va c'hoant warni. Ha pehini ken nemet ar goz derven goz-se, hanter bulluc'het gant ar c'hurunou, gwechall mestrez ha rouanez ar c'hoajou, 'met hizio

siouaz ! o c'hortoz koueza; an derven-ze hag a leunie va c'halon a enkrez ha va ene a spouron, abalamour ma seblant he zrojen dam-varo c'hoarzin gwap ha lavaret d'in : « Me a zo bet gwechall uhel ha sonn ha, mar brallan hizio, me glev da dro o tant iveau da vralla. ».....Setu aze ar wezen, ar c'hoz tamm gwezen hag a oa da drouc'ha. »

IV

Penaos ar roue Pentudi a roas eun eil gefridi d'e filhor, ar prinz yaouank, ha petra e voe ar gefridi-ze.

— « Hag ho filhor, tad, eme Gwennik ? »

— « Va filhor, feiz d'am Doue ! Petra zervij ? Chom a raio va filhor. Gwelet a fell d'in betek pelec'h e kerzo gant e ziotachou, ha diou gefridi-all en deus c'hoaz da ober. Marteze ar gentel a hizio a zougo he zammig fronez....Kleo, 'ta, filhor, adalek warc'hoaz genta, e vo red d'it mont aze dre ar maeziou en-drc da balez Kerbutun, evit dibab evidoun eur boked, 'met unan hepken, klevout a rez ? Hag en dro-man, gra gwelloc'h an traou, te 'oar. »

— « Evel-se beza graet, eme Youen yaouank ! »

Hag an holl kuit, pep-hini diouz e du. Ar roue koz Pentudi, hen, evit terri d'e imor fall, a gerzas gant e vinistred da ober eur pennad c'hoari-boulou...

Eun oabl digatar a zav e vantel c'hlas ledet uhel al-dreist an douar; gwrez an heol binniget, o para war ar bed, en em zil da domma ar maeziou, hag ar gwazioudour a hiboud sklêr en eur redek dre parkou ha foenneier. E-barz al liorzou ar bokedou a zav o c'horzennou kizidik, hag a zigor o c'halon da c'hoarzin : o deilhennou briz-livet en em ied, hag o c'houez-vad a red tro-war-dro war askel an ézennig klouar. Bokedou koant, a bep liou, a bep ment ! nag a vokedou ! — Va faour kêz Youen, ma vefe red d'it c'houesa kement-hini eus ar bokedou-ze, neuze, paotr, n'emout ket c'hoaz war-nez ober da choaz !... Sell aze ar spern-gwenn war ar c'harz o c'hoarzin, e-kichennik al lireu glas ha gwenn; sell a-hont ar rouanez, tost d'ar gwezvoud o kildroi; sell c'hoaz ar varlen, al lili gwerc'h, hag ar rozen ken koant war he zrojen zreinek, prest da flemma ar gwaller. — Eur boked, unan hepken ! Ya, met pehini eo?....

Ar bec'h a zo aze o c'hortoz ar prinz

yacuank nec'het. En e gichen e sav eur rozen ken tener, ken flour ha sez ha vou-louz, ken ruz ha muzellou eur werc'hez yaouank, beradennou ar gliz pizennet c'hoaz en he c'hreiz; ha hi a zeblant kinnig he c'haerder hag he c'houez-vad.

— « Ma vije bet hizio dec'h, eme prin-sig Pouldahud outan e-unan, ne vijen ket bet seizdaletoc'h evit dibab ar rozen; met hizio, goude kentel ar wezen, ez eus em fenn muioc'h a bouez hag a boell; graet eo ganin va chenta prenaden a furnez. »

Hag hen kerkent da deurel e c'hoant war eun askol, ya eun askol bras dreinek !

— Ar blanten zivalo-ze, emezan, a oaze oc'h ober dizenor ha dismegans d'al liorz. An askol a zere beza e-touez bokedou ar jardin, tost evel ma tere ouz eur pilhaouer truilhennek azeza e-touez an du-chentil kaer ouz taol ar roue, pe c'hoaz e-giz m'eman renk al iostek Pôlig e-touez elez sentus Baradoz Doue. Deus 'ta, askol, ma kasin ac'hanout d'am faeron. Mar-teze te a vlijio d'ezan, rak dec'h e falveze d'ezan eur wezen divalo, ha te, evit eur boked, a zo divalo a-walc'h. »

V

Penaos ar prinz yaouank, c'houitet c'hoaz gantan war e daoï, a voe roet d'ezan gant e baeron, ar roue Pentudi, eur gefridi nevez.

Ar wech-man, Pentudi koz ne reas nemet diskorda da c'hoarzin, o veza dihunet war e du mat, emichans.

— « Va filhor, emezan, pa ve mat ar raz, e rank beza kouis pe wellioch ar c'haz. Kaout a rae d'it beza c'hoariet eun taol fin d'az tad-koz, bugelig; hag e teus sonjet, evit terri d'am frouden, penaos, war-lerc'h eur wezen hanter-varo, e felle d'in kaout eur boked hep braventez na c'houez-vad. Bugaleach, va filhor ! Hag e teus tremenet e-biou d'ar goanta rozen, eur rozen hag em boa kuzet en he c'hreiz eur maen prisius a dalvoudegez vrás; hag ez out aet da zibab eun askol garo, mat hepken da zikour koania da azenned, azen kornek ma 'z out ! Poent eo d'it divorfila, ma 'teus c'hoant da zont gwelloc'h a-benn eus da drede kefridi. »

— « Ha petra adarre eo ar gefridi-ze, eme Youen ? »

— « Ho ! nebeut a dra a-walc'h, eur c'hoariaden. »

— « Met neuze, petra a c'houennit diganin ? »

— « Eur vi ! »

— « Petra ? Eur vi ? Emec'h da vat, va faeron, oc'h ober gwap ouz ho filhor. »

— « Penaos 'ta, satordistac'h ! Me gred, eur vi n'eo ket tenn da gaout, ha, kouls-koude, e chomez aze dirazoun e-giz eur c'hi fustet. Evidoun-n'e, selaou, me gav eo aesoc'h klask eur vi eget n'eo tapout al loar da zibri. Viou a-walc'h a gaver, alies zoken trizek evit dousen, ha c'hoaz e var-chatez, filhor ? »

— « Marc'hata ne ran ket, 'met c'hoant gouzout am befe peseurt vi da glask. »

— « Eur vi dozvet, filhor. Dozvet gant peseurt labouz ? D'it eo da glask ha da zibab adarre. Gant aon na c'hellies ket dont a-benn da unan eus ar gavaden, e c'helli kemer ali digant furnez ar re-all, ha zoken sez devez ha sez nozvez leun a lezan ganit evit ober ar pez a gavi ar gwella hag an dereata. »

— « Siouaz, va faeron... »

— « Kousta, va filhor; kerz da glask eur vi d'az paeron roue. »

Youen, prinz Pouldahud, n'oa ket eul lenver.

— « Ne dalv ket d'in ar boan, emezan,

chom evel-se da zibri va zammig spered en nec'hamant. Klasket em eus bet c'hoari va faotrig fin, ha, padal, va faeron, a oa c'hoaz finoc'h louarn egedoun. Ha perak chom da zalea da glask pemp troad d'ar maout, pa ouzoun mat n'en deus nemet pevar? N'eus ket da dortal. Mont a ran d'ar red betek ar verouri, da gerc'hat eur vi yar, unan fresh o tont diouz an neiz. »

Ha setu hen prim en hent. Hag, e-barz ti ar yer, n'emana ket pell evit choual eur yar zu vras diwar he neiz, ha lakat he vi e-barz en eur voestig en e c'hodell, pa zigouez gantan e vevel bras Gwinardant.

— « Ec'h, emezan ! N'emoc'h ket mat, va frinz? Eur vez e vefe war va menno-me, da vihana, eur vez e vefe kinnig eur vi yar d'eur roue ken galloudus ha hini ar Bigoudenned ! Eur yar a zo eul labouz dister a-walc'h; ne oar nemet glochal ha diskrabat ar berniou teil, hep beza zoken gouest da nijal ! Nan, red eo d'eomp mont betek Menez Hom. Du-hont, war kribennou uhela ar reier gouez e kaver neiziou ered. An ered ! Ah, setu aze laboused a dailh, hag a oar nijal betek an heol ! Ivinou kabanek d'ezo, hag eur beg kamm skilfek, ba daoulagad lemm divergont ! Viou ered eo a zere ouz ar rouaned. »

— « Ar wirionez a zo brao ez kenou,

Gwinardant. Eur mell draen a dennez diouz va zroad. Ya, a-benn goude warc'hoaz vintin, e kemerimp penn an hent evit mont da neizeta da Venez Hom. »

Hogen antronoz, ar mavel bras Gwinardant, o veza evet piou 'oar pet chopinad a re eus jistr ar maner, hen ive a zozvas ar c'helou, hag an holl, e Kerbutun, a anaveze mat an dro e oad o sonj ober betek Menez Hom. Hag an holl, na petra 'ta, a ziredas da guzuliati ar paour kaez prinz yaouank.

— « Na rit ket mui a zotonioù, eme unan, rak eun zotoni eo hounnez emoc'h o vont da ober. »

— « Daoust hag an ered n'int ket laboused diviz (divergont) ha re zigalon ? Mar am c'hredit, klaskit 'ta kentoc'h eur vi eostig-noz. al labousig bihan brao-ze hag a gan gant kement a galon hag a veulodi. Evel-se e pliffo'h sur d'ar roue. »

— « Gwelloc'h, eme eun trede, e vefe dineiza eur vi paün. Ar paün, gwir eo, n'eo ket gwall-gaer e vuez; met, a-hend-all, na pebez rod dudius a ra gant e lost plu marellet ! Ma vijen c'houi, me 'oar e kemerfen eur vi paün. »

— « Eur vi alarc'h gwenn-kann a blijfe kentoc'h, eme unan all. »

Unan bennak zoken, eun hanter furzod, emichans, a zigoras bras a-walc'h e veg evit lavaret e vije mat klask eur vi....kilhog !

Ar prinz en doa peadra da zelaou.

— « Ober a rin va zonj dizale, p'am bo bet amzer da boueza ha da ziboueza hoc'h aliou. Kant gwech ho trugarekaat a ran. Kredit n'hoc'h ankounac'hin ket. »

An amzer, kouiskoude, a dremen. A-benn warchoaz vintin e tigouez an termen da ginnig ar vi d'ar paeron; hag ar filhor a chom nec'hetoc'h eget biskoaz, pa deu d'e gaout an aotrou manac'h Leunafurnez.

— « Emout aze oc'h en em ja'a gw soch eget Gwilhaou ar Bleiz paket gantan e lost e-barz ar griped. Dizaon 'ta, diskibl ! Emoun deut da denna ac'hanout er-maez eus ar vouilhen, ha setu aman penaos. Deut oun da zonjal eman ar roue koz o klask ober gwap adarre, pa c'houlen eur vi diganit. C'noariomp finoc'h egetan, ha klaskomp d'ezan eur vi ha ne vo ket bet dozvet gant labouz ebet. »

— « Hump ! Dozvet gant petra neuze ? Viou pasked, pe viou aer-wiber ? »

— « Nan, n'eo ket war an tu-ze eo. Roet eus urz d'ar c'heginer da lakat e gaotieriou war an tan, ha da boazat founnus

eur gouign amann, unan rond evel eur vi, ha da lakat enni a bep seurt lipouzerez, gant eur wiskad sukr warni. C'hoarzin a raimp. Ar roue Pentudi, me 'gred, a zo eul liper koz, hag, a-ziwar-lerc'h dibri ar vi bras-se, eur vi a c'hiz neve dozvet er gegin, e tenno hir er-maez e lanchenn da lipat e vorrou. »

— « Aotrou manac'h Leunafurnez, eme Youen, prinz Pouldahud, biskoaz keleñner ne zougas gwelloc'h e hano eget na rit c'houi. Bennoz-Doue d'eoc'h, rak breman am eus kavet ar peuc'h hag an evurusted. Deomp da welet hor c'heginer. »

VI

Penaos e treas gant ar prinz yaouank taol ar vi, a oa bet ijinet ker kuer gant ar manac'h koz Leunafurnez.

Antronoz, a-raok ar c'hereisteiz, e-barz sall vrás Kerbutun, e-kreiz e duchentil hag e itronezed, Braventez ha Gwennik koant azezet en e gichen, Pentudi, roue koz bro ar Bigoudenned, a c'hortoz e vi.

An nor a zigor, an drompilh a dredern, ha Youen, prinz yaouank Pouldahud, leshanvet c'hoaz Markiz ar Chastelpour, Beskont Tizoul a Gernetra, pe aotrou an Dienez, a deu, laouen e-giz an heol, da zou-

bla e c'hlin dirak e baeron galloudek. War e lerc'h Gwinardant teo, ar mevel bras, a zoug, war eur mell plad, eur vi evel na weler ken anezo, eur vi hag a daol c'houezvat en-dro d'ezan.

A-raok ma ne c'hell Youen baour tinta ger ebet, Pentudi koz a roufen e dal hag a ra gwall-zellou du.

— « Eur bitous n'out ken ! Eo, eun diod a zo c'hoaz ac'hanout ! Evit piou ha petra e kemerez ac'hanoun ? Daoust ha n'eo ket eur vi am eus goulennet ? Ha perak neuze ez out aet da ober dispignou evel-se ? Eur roue fur, va faotrig, ne dle ket beza eun dispignour. »

— « Selaouet em eus aliou... »

(An aotrou keleenner, en e gorn-tro, ne zizer ket e c'henou.)

— « Ya, ha gwaz eo ze evidout ! Te 'oar, bep mintinvez ec'h evan eur vi kriz. Ha perak n'eo ket va vi eo a teus digaset d'in?... Eur vi fresk, klouar? »

— « Ha, paeron ker ! n'em eus ket ankounac'haet ac'hanoc'h. Kerc'het em eus ar vi; setu-hen a man ! »

Dres ! dont a rea da zonj d'ar prinzig paour eus vi ar yar zu en doa laket en e c'hodell, en deveziou a-raok.

— « Evit klouar ne vo ket, emezan ou-

tan e-unan, en eur zigeri e vouestig, met, evit eur wech, gwaz a ze evit kof ar paeron ! »

— « Ma ! N'eus nemet hanter-zroug, eme ar roue o kemer e vi. »

An holl a chom sioul... Eman ar mestr o vont da gluka e vi.... Klak, klak, tok ! Eman rannet ar glochen, ha, gant e loa, Pentudi, a zibenn ar vi....

— « Ec'h ! ec'h ! ec'h ! tudou, pebez c'houez, eme an holi en eur stanka o fro-niou ! »

Ya, c'houez ar viou brein eo, rak an devez all Youen yaouank en doa digaset gantan an azdo diouz neiz ar yar zu..

— « Eun azdo brein, eme ar roue ! Eun azdo hag a zo du-ze o sikour ar yer da zozvi abaoe bleaz pe zaou marteze ! »

— « Ya, eme ar prinz glac'haret. Eman graet an taol ! Meur a vi a oa dindan ar yar, ha n'em eus ket gouezet dibab. »

.....Eur pennad brao e padas sarmon ar paeron d'e filhor :

— « Arabad d'it selaou kement kloc'h a zon, red eo disfiziout ouz teodadou ar guzulierien. Selaou hepken mouez da gous-tians, hag, ouz he selaou, bale eün gant da hent. Gra evel ma kredi mat, ha lez

an teodou dilabour da droi ha da zistroi. »

— « Ar wirionez a deu dalc'hmat ganeoc'h, paeron hep e bar ! »

Pa voe tremenet ar barrad, Braventez faro a lavaras, gant eur minc'hoarz trenk, d'he c'hoar Gwennik :

— « N'en deus ket kalz a benn, ar princig ker-se, 'met an distera fallagriez ne vefe ket kavet en e spered. Na pegen brao e vo e gas hag e zigas dre benn e fri ! Na pegen dudius e vo d'eur vaouez kaout eur pried eus an hevelep danvez ! Ha ya ! Me 'ouezo, me !.... »

VII

Ar prinz yaouank, digalonekaet, a bourschas mont kuit eus Kerbutun, pa c'hou en e baeron digantan, da ziweza kefridi,... dibab eur vaouez.

Abaoe abadenn ar vi brein, tri devez all a oa aet da ruiha bern war vern e punz distradet an amzer dremenet.... Youen, prinz yaouank Pouldahud, a gave d'ezan, — hanter-wir e oa kement-se, — en doa graet e baeron gwap anezan dre deir gwech, ha mall a oa gantan pellaat diouz Kerbutun.

War ar vali vrás bodennek, skierijennet gant an heol mintin, an aotrou manac'h Leunafurnez a oa da vad o sarmona Gwi-

nardant teo diwar-benn chabistr ar vezventi.

— « Teut, teut, eme ar c'hofeg ! Evit jistr n'eo ket peched eva, p'eo gwir, ar zizun dremenet, e lavare Kroaz ar Vretonedl e oa mat ar jistr da barea droug sant Urlou. »

O mestr yaouank a ziredas d'o c'haout :

— « Te, mevel bras, kerz da glask va zud, ha lavar d'ezo ober ar pez a zo red war-dro va c'hanval, an ezen hag ar chas. Boued d'ezo e-tailh hag eur pennadig kempen !... Ha, c'houi, keleñner, na zaleït ket da ober evidoun eun tammig prezegenn a gimia, evit lavaret kenavo da balez ar Bigoudenned. Poent eo, me 'gred, ha, rak-tal goude lein, e kemerimp penn an hent da vont ac'halen da redek bro. »

— « Evel-se e vezo graet, eme an daouall. »

— « Penaos, va filhorig Youen, penaos 'ta, va mabig bihan ? Petra 'lavar mouez ar bobl, eme ar roue koz Pentudi, pa azezas ouz taol evit leina ? Petra eo ar vrud a red dre aman ? D'ar mare ma fell d'am grad-vad goulen diganit eur gefridi ziweza, ha roi tu d'it da gaout gwelloc'h chans, d'ar mare-ze e fell d'it en em za-

cha ac'halen? Petra fell d'it c'hoaz kaout ouspenn em rouantelez? Alo, bitouzig, lavar d'eomp dildo ha dizaoñ. »

— « Re zister eo en em gavan, va facron, evit chom da c'hortoz eun diweza kefridi. Gwelet a-walc'h em eus betek-hen n'oun ket graet evit plijout d'eoc'h. »

— « Beza re izel a galon, a droc'has berr ar roue, ne dalv netra evit pennou bras ar bed-man, ha mat e rafes o lezel ar goz vertuz-se gant an dud a renk izel, da vihana, mar 'teus c'hoant da zont a-benn eus ar bevare kefridi. »

— « Pehini eo, aotrou roue? »

— « Youen, prins Pouldahud, kerz da zibab...eur vaouez. »

— « Eur vaouez.... ! »

— « Ha digas d'in ar plac'h eürus a zibabi. »

— « Eur vaouez, eme c'hoaz hor Youen! »

— « Ya, 'da ! Hag en hent, va dijentil ! Red va rouantelez ! Klask, sell, barn ! E c'hellez furchal ar c'heriadennou a-ziar ar maez, tremen dre lochen kouls ha dre kastel ha maner, chom em falez ha dibab em zi, mar karez ! »

— « Zoken betek en ho ti ? »

— « Betek eno, eme ar roue, laouen e lagad. N'eus ket a forz pe hano, pe renk,

pe binvidigez ! Me 'ouezo renka an traou. Klask e-touez ar re velen, ar re zu, ar re ruz, ar re derval, ar re zreo (lirzin), ar re gintus, ar re hir, ar re verr, ar re voan, ar re deo, ar re gamm, ar re eün, ar re vrao, ar re zivalo, ar re goz, ar re yaouank, ar plac'hezed, ar prinsezed, hag. ...ar re-all. »

Ar roue a deue mall d'ezan da sklerijenna e letern ha da ziskouez e c'hoant.

— « E c'hellez dizaoñ kemeret ar binvidika, ar vrava. Setu aze eur mouchouer godell da ginnig d'an hini a gari, ha, mar plij d'in da choaz, ni a welo da vont lar-koc'h. En droc-man c'hoaz, evit dibab da zanvez pried, e c'hellez, mar karez, kemeret kuzuliou. Me gred e vezint gwelloc'h ar wech-man. »

Hag ar roue, en eur c'hoarzin d'e verc'h Braventez, a lavaras d'an aotrou manac'h : « Ha c'houi, keleñner Leunañfurnez, ho pezo dizale eun eured kaer da lida ! »

Me gred, skler a-walc'h e oa e letern evel-se.

VIII

Penaos Youen, prins Pouldahud, o klask eur vaouez evit seveni kefridi diwezan e baeron, a bak klenved.

Prinz Pouldahud, petra bennak m'edo ya-

ouank, ne lavaras ket e oa an dimezi mat hepken evit ar re-all. Plijadur a gemeras o welet holl verc'hed Kerbutun o c'hoarzin d'ezan, o sellet outan a gorn. Da hini ebet, koulskoude, ne voe roet, an deiz-se, ar mouchouer :

— « Amzer eur pennadig c'hoaz, emezan ! »

En aner Braventez a c'houennas ha dibabet e vije ar pried a-raok an abardaez.

— « Amzer 'zo, warc'hoaz e vo deiz. »

Hi a vouzas, hen a c'hoarzas.

En aner iveau Gwinardant teo hag ar c'helenner Leunafurnez, a-raok lavaret nozvez vat d'o mestr, a reas meuleudi Braventez.

— « Gwell a ze eviti, a zistagas Youen d'ezo; met va fenn a zo skouiz ha mont a ran da gousket. »

....Antronoz e oa ar prinzig, dihun ken abred hag ar sklerijenn.

— « Petra 'rafen, emezan ? Mont betek ar c'hoad da ober eun dro evit aveli va fenn. Prim ma wiskin va jileten voan ! Klouar eo an amzer. Den ne ouezo, rak, er paleziou, an holl a ra kousk mintin. »

Hag hen er-maez en eur c'houitelhat, laouen ouz en em gavout e-unan, dichal.

Al laboused a zone o fedennou d'o

c'hrouer. Eur wennelien bruched-gwenn a-dremenas a denn askel dindan fri ar baleer, emichans evit gwelet piou, e oa, rak kerkent eun toullad brini, ken du hag eur billig-kampouez, a ziskordas da goagal, evit lavaret n'o doa gwelet biskoaz, a-hed o buhez hir, prinz ebet o redek ker mintin, hag e ranke hennez beza unan a zoare.

Pelloc'hik c'hoaz, Youen a zelaouas me-saer merouri Kerbutun o kana, en eur vespa e loened :

Setu ma zav an heol gant e gelc'h alaouret ;
E vannou dre an oabl e-barz ar bed a red :
Lounka 'ra dre ma kerz gliz mintin ar c'hlazen ;
E vannou a zizec'n perlez dour ar wezen.
Ha didrouz e pign skanv, war rojou e garr krenv,
Betek mont da blanca dre ubelder an nenv.
Ha dindan flemm e c'hrouez, henvel ouz gwawennou,
An ed, er c'hlazennou, a ziruilh e Bennou.
Hag, er c'hoajou, ar gwez, gwisket o dilhad hanv-A hej, en eur zoural, o holl izili skanv.

Ha prinz Pouldahud a chomas da vale ha da glevout, da welet an deiz o kreski, betek ma paras dirazan eul luc'heden gamm, ha ma strakas kroz ar c'hurun, e-pad ma koueze glao evel d'an Dour-Beuz.

— « Eman poent d'in chacha, rak ar palez a zo eur pennadig ac'halen. »

Hogen kaer diredek en devoe, Youen a

zigouezas treuzet e chupen voan, ken gleb hag ar zailh o tont er-maez eus ar punz.

Meur a hini, dihunet gant kroz ar barrarne, a oa souezet o welet anezan er stad truezus-se, ar vogeden o sevel dioutan, ken tomm ma oa d'ezan. Unan bennak zoken a hanter-lezas da gredi e oa bet marteze an dijentil yaouank a-hed an noz o c'houlpat, ken ma savas droug e Braventez o klevet gevier ker bras troadet.

Ar pez a zo gwir eo e rankas Youen mont da c'hourvez, ha, war-lerc'h tomm ha yen, an derzier grenerez a lammas, direspet, war gein ar prinz paour. Perak ives mont da c'halvagnat ker mintin?...Aotrou Doue : e-pad sez devez leun e chomas a-istribilh a-us buhez ha maro.

Ha, d'an eizvet devez, medesin bras Kerbutun a zisklerias e oa war an hini klany eur c'hlenved eus ar stagusa, ker gwaz pe gwasoc'h eget ar vosen, Doue d'hor miro !
....Skrijus !

Meur a hini a zonjas en o eur diweza; hini ebet, koulskoude, ne gredas lavaret en doa aon. Nan, ne lavarer morse an draze....

Braventez a gavas brao he zu d'en em denna kuit, hag ar re-all, Pentudi, zoken

Gwinardant, zoken Leunafurnez a oa a du ganti.

— « Selaouit holl, emezi; eur rann-galon e veze beza intanvezet a-raok eureujet. Setu 'ta, ma 'z afemp kerkent da abati Sant Diboan, da bardona evit ar c'hlavour kêz ! »

Ne voe nemet eur vouez evit lavaret e oa poent mont en hent.

....Hag, en eur gerzet, ar c'helenner Leunafurnez, — hen 'oa aonik ives; sonjitz 'ta, eur c'hlenved kalz stagusoc'h eget ar vosen, oei ! — a zarmone d'ar bardonerien :

Buhez an den,
'Vel an ézen,
A dremen da viken.
Ar vouc'hal lemm d'ar gwez,
An ankou d'ar vuhez :
Ar vouc'hal 'droc'h pep koad,
An ankou 'falc'h pep oad.

IX

Penaos ha gant piou e voe frealzet ar prinz Youen en e reuz, ha petra a c'hoarvezas da heul..

Er c'heit amzer-ze, e tivorfilas ar c'hlavour, broudet gant ar zec'hed;... hag eur plae'h yaouank a dosteas da ginnig d'ezan da eva.

— « Penaos, n'eus nemedoc'h aman, Gwennik koant?....Intent mat a ran bremen: an holl grenerien all a zo tec'het kuit. Ha! Gwennik vihan, perak ez oc'h c'houi chomet war va zro? »

— « Abalamour ive 'ta !....a vousc'hoar-zas Gwennik. Red eo d'eoc'h parea alese, ma c'helloc'h buhan ober ho gefridi diweza, unan aes a gefridi, c'houi 'oar. »

— « À gav d'eoc'h? Piou da zibab da bried?....Ha mar karfac'h c'houi, Gwennik? »

— « Petra 'ta? »

— « Ya, mar karfac'h va sikour da zi-rouestla ar gudenn. »

— « Emichans, Youen, ho peus gwelet pehini eo c'hoant ar roue? Va zad a zo en e zonj kaout e filhor da vab-kaer, ha, ma en deus goulennet peder gefridi diganeoc'h, evit plega d'ar c'hiz koz n'eo ken. »

— « Penaos, Gwennik? Me, mab-kaer d'ar roue? Sell 'ta, sell, a c'hellje dont da vezza....Petra lavarit, koantik? »

— « O ! Ya, Braventez a garfe.... »

— « Hump ! neket gant Braventez emomp; Gwennik a zo tommoch' ar garantez en he c'halon. »

....Gwennik vihan a bigne an dour en he daoulagad, ha prinz Pouldahud o zec'-has gant mouchouer ar roue.

Eun devez bennak goude, pa oa an holl en distro, ar roue a lavaras d'e filhor :

— « Ma ! paour kêz, p'eo gwir n'out ket aet gant an Ankou, eo kenkouls d'it ober da zonj da zimezi. »

— « Ya 'da, kenkouls eo. »

Braventez a dosteas ruz he fenn lorc'-hus.

— « Aotreet ho peus d'in, aotrou roue, dibab etre an holl verc'hed, eme Youen lentik; n'em eus goulennet ken ali nemet himi va c'halon, hag e teuan, va faeron, da c'houlenn diganeoc'h ho merc'h da bried ! »

— « Ac'hanta, filhor, kemer anezzi. »

— « Bennoz-Doue d'eoc'h ! »....Ha Youen a gasas Gwennik, dre he c'hazel, betek Pentudi.

Braventez a vennas koueza, hag ar roue a grene e vouez pa lavaras :

— « Laouen e kinnigan va merc'h d'itMet perak e fell d'it ar yaouanka? »

— « Abalamour eo hi a garan, aotrou roue, va faeron. Chomet oun berr gant va feder gefridi hag, evel-se, ho peus gallet gwelet n'ez eus ket ennoun danvez eur roue. N'em eus ket a lorc'h a-walc'h; ne garan ket ar brezel; ne vefen ket gouest a-walc'h da lakat va fobl da zuja d'in; ar re dizent ne garfen ket o zerri evit o

flega; hag, ar pez gwasa, eun torfetour bennak marteze ne grenfe ket evit skei va buhez. Ar gouarnamant ne blii ket d'in, hag, a galon vat, e roan va dilez, roue Pentudi. Gwelloc'h e karan va frankiz ha gwelloc'h, tud ker, e karan va Gwen-nik ! »

An holl a chome sioul; an daou zen yaouank hepken a lugerne ar garantez en o daoulagad.

« Vel bleun iaouen
O vousc'hoarzin,
Leun a c'hlizen
Diouz ar mintin. »

Ar roue koz a rankas ober e zonj :

— « Marteze ive, ma mab, eman ar wi-rionez ganit. Ar vicher a roue a zo war-nez mont da fall : ar poblou ne c'houzanvent mui na kabestr na kentrou, ha fellout a ra d'ezo en em vleima o-unan. Gwaz a ze evit par rouaned da zont. Evidoun-me a zo koz hag a-walc'h am eus evel-se !...

Ac'hanta, tujentil, va merc'h Braventez a zo da zim ? Piou a fell d'ezan beza va mab-kaer, ha kaout stur ar rouantelez war va lerc'h ? »

— « Me ! me ! me ! a respontas meur a hini. »

Chantons Néouet, ma bonn' femme,
Chantons Néouet, vous et moi,
pour eun' pomm', pour eun' paire,
pour un p'tit coup d'cid' à faire.

Chantons Néouet, ma bonn' femme,
Chantons Néouet, vous et moi:

Environs de Plœmvel-Josselin. ^{Réserve} morbihanais
André Guyot 1893.